

تاریخ و تاریخ نگاری

دستور

تاریخ چیست؟

واژه‌ی تاریخ دارای معانی مختلفی است.

- ① مجموعه‌ی حوادث یا رویدادهایی که برای یک فرد یا یک جامعه اتفاق افتاده ← مانند تاریخ ایران
- ② علم یا روش‌های علمی که به وسیله‌ی آن، رویدادهای گذشته را با توجه به شواهد و مدارک مورد مطالعه و تحلیل قرار می‌دهند. ← مانند تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان
- ③ تعیین روز، ماه، سال ← مانند تقویم سالانه

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی

- الف- دور از دسترس و غیرقابل مشاهده و غیرقابل درک به صورت مستقیم و امکان شناخت با استفاده از شواهد و مدارک
 - ب- تکرارناپذیری و غیرقابل تجربه بودن
 - پ- مجزا و مستقل نبودن و داشتن رابطه‌ی علت و معلول با یکدیگر
- ویژگی‌های رویدادهای تاریخی
- نقش انسان در تاریخ: نقشی محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه‌ی کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند. نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن نیز پیامد کنش‌های فردی و جمعی انسان‌هاست.
 - تعریف علم تاریخ
 - ① علمی که به مطالعه‌ی جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته می‌پردازد.
 - ② علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی می‌کند.
 - هدف علم تاریخ ← شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته (که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود).

تاریخ نگاری و روش پژوهش در تاریخ

پیشینه‌ی تاریخ نگاری

تاریخ از جمله علوم است که پیشینه‌ای بسیار کهن دارد.

حدود ۵ هزار سال پیش پس از اختراع خط سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری قدمت بیش از ۴ هزار سال حاوی نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث آن دوران

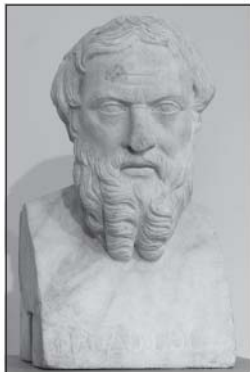
چه زمانی انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش روی آورد؟	قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف شده	ویژگی‌های قدیمی‌ترین سنگ‌نوشته‌ی کشف شده
--	-------------------------------	--

سنگ‌نوشته‌هایی از دوران هخامنشیان و ساسانیان نیز به جا مانده که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد.

سنگ پالمرو، تکه‌ای بزرگ از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامه‌ی شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است. موزه‌ی شهر پالمرو - ایتالیا

حای اخبار و رویدادهای مهم → سالنامه‌های دولتی → نمونه‌هایی از دلبستگی ایرانیان به ثبت و نگارش وقایع تاریخی ← خدای‌نامه (خدای‌نامک) ← در زمان ساسانیان

سردیس هرودت

- تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگی مانند **هرودت** که «پدر تاریخ» لقب گرفت، آغاز شد.
- کتاب تاریخ هرودت: کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جامانده از عصر باستان / بخش عمده‌ی مطالب آن به شرح جنگ‌های یونان و ایران اختصاص دارد.

- پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راه او را ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.
- به عقیده‌ی برخی پژوهشگران، رواج و رونق **ادبیات و فلسفه**، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.
- در **دوران اسلامی**، تاریخ‌نگاری میان مسلمانان رواج یافت و کتاب‌های تاریخی ارزشمندی توسط مورخان مسلمان نوشته شد.
- تعدادی از این مورخان ایرانی بودند مانند طبری، بیهقی و ...

- وضعیت تاریخ‌نگاری در آن دوران } ① پرداختن به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع و عدم توجه به علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی
- } ② تمرکز مورخان بر روی حوادث سیاسی، نظامی و شرح حال فرمانروایان و عدم توجه آن‌ها به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

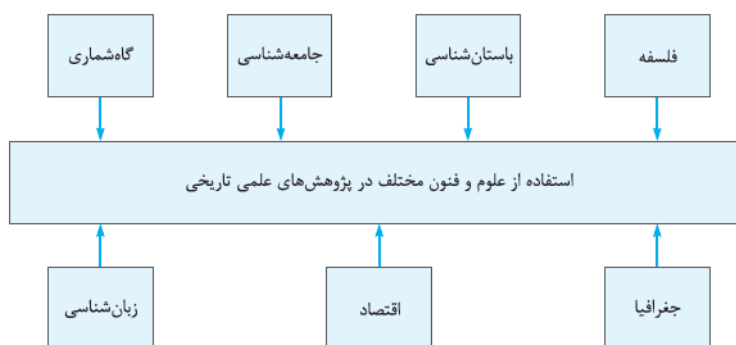
- برخی از وقایع‌نویسان به عنوان **منشی** در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آن‌ها را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کردند.
- برخی از مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.
- دوره‌ی رنسانس (قرن ۱۶ و ۱۷ م) در اروپا **وقوع** تحولات فکری و علمی **و به تدریج** متحول شدن علم تاریخ **و پدید آمدن** شیوه‌ای نوین در تاریخ‌نگاری

- اساس شیوه‌ی نوین تاریخ‌نگاری } ① سنجش دقیق منابع
- } ② استناد به اسناد و مدارک معتبر
- } ③ دوری از داستان‌پردازی

تفاوت تاریخ‌نگاری نوین و وقایع‌نویسی

وقایع‌نویسی	تاریخ‌نگاری نوین
<p>① محدود به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی</p> <p>② صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته می‌پردازد.</p>	<p>① بررسی و مطالعه‌ی همه‌ی ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... جوامع گذشته (بررسی و مطالعه‌ی تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته)</p> <p>② علاوه بر ثبت رویدادها، زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را بررسی و تجزیه و تحلیل می‌نماید.</p>

● امروزه پژوهشگران تاریخ، برای بررسی واقعه‌ی مهمی مانند سقوط ساسانیان چه می‌کنند؟ فقط به توصیف ماجرای جنگ‌هایی که میان سپاه ساسانی و اعراب رخ داد، اکتفا نمی‌کنند؛ بلکه در ابعادی وسیع‌تر، زمینه‌ها و علت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی این واقعه را به همراه آثار و پیامدهای گوناگون آن بررسی و تحلیل می‌کنند. (تاریخ‌نگاری نوین)

مراحل پژوهش در تاریخ

- ۱- انتخاب موضوع
- ① تازه بودن موضوع تحقیق
 - ② تکراری نبودن آن
 - ③ دارای اثر و فایده
 - ④ موجود بودن منابع و اطلاعات کافی در مورد موضوع تحقیق

- ۲- تدوین پرسش‌های تحقیق: هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است: که
- ① هدف پژوهش را مشخص می‌کند.
 - ② مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
 - ③ پرسش‌ها درباره‌ی زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در رویدادها مطرح می‌شوند.

- ۳- شناسایی منابع: پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، ارزیابی آن‌ها از جهات:
- ① میزان اعتبار
 - ② دقت
 - ③ صحت

● اگر محقق از اسناد استفاده کند، باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن اطمینان حاصل کند.

- ۴- گردآوری و تنظیم اطلاعات: استخراج اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق از منابع و اسناد تاریخی و سپس تنظیم و دسته‌بندی آن‌ها.

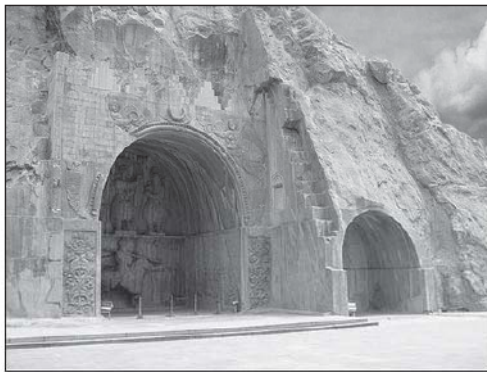
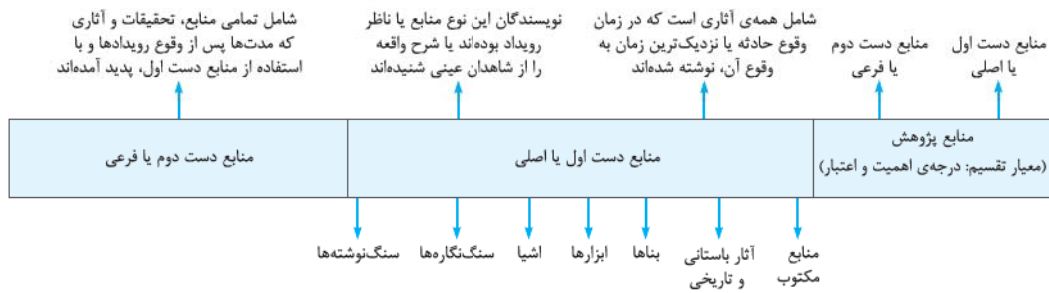
کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند و این کار شباهت زیادی به کار کارآگاهان پلیس دارد.

شباهت: هر دو به دنبال شواهد و مدارکی جهت بازسازی و تفسیر گذشته هستند.
 البته تفاوت: کارآگاهان به دنبال بازسازی صحنه‌ی جرم با شواهدی چون اشیای به‌جامانده، اثر انگشت و ... مورخان در پی بازسازی گذشته با اسناد و تمامی منابع و مدارکی که درباره‌ی زندگی گذشتگان، اطلاعاتی را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد، هستند.

۵- تحلیل و تفسیر اطلاعات

۶- گزارش یافته‌های پژوهش: استخراج نتایج و یافته‌های تحقیق و ارائه‌ی آن‌ها در قالب گزارش علمی

منابع پژوهش عملی در تاریخ

طاق رستان

منشور کورش

سکه‌ی اشکانی

فواید و کارکردهای مطالعه‌ی تاریخ

- ① منبع شناخت و تفکر
 - ② بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
 - ③ تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
- فواید و کارکردهای مطالعه‌ی تاریخ

۱- منبع شناخت و تفکر

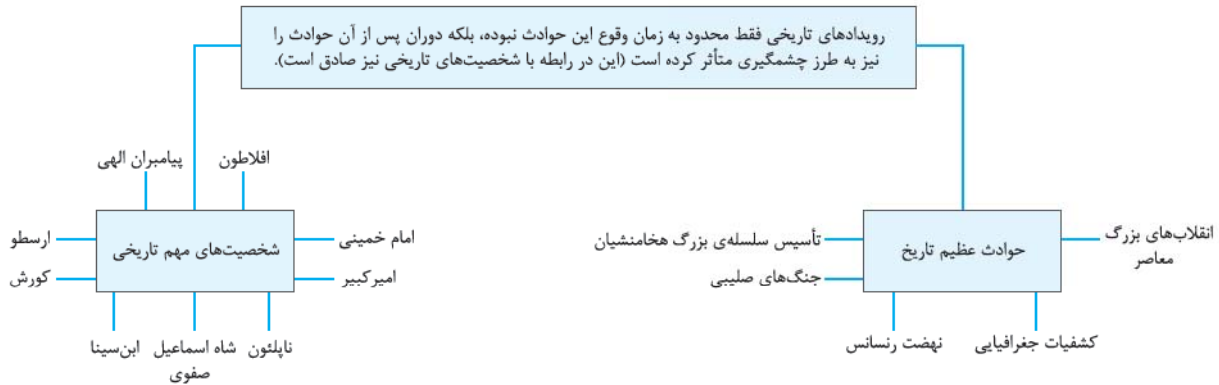
• مطالعه‌ی سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته به عنوان یک منبع و گنجینه‌ی ارزشمند و بهره‌گیری از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته در جهت تقویت قدرت شناخت و تفکر و همچنین جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها سبب افزایش قوه‌ی درک و مهارت اندیشه‌ورزی می‌شود.

• در قرآن، آیات بسیاری است که انسان‌ها را به مطالعه‌ی سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده و تاریخ را به عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر، معرفی می‌کند. مثل آیه‌ی ۱۷۶ سوره‌ی اعراف که می‌فرماید: «فَأَقْصِبِ الْفَقْصِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» (قصه‌ی گذشتگان با ایشان بگوی باشد که تفکر کنند).

• از نظر استاد مطهری مطالعه‌ی تاریخ چه سودی برای ما دارد؟ از نظر قرآن تاریخ بشر و تحولات آن بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها و ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌هایی دقیق و منظم دارد که با شناخت آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.

۱۱۲- بهره‌گویی از گذشته برای حال و آینده

- دامنه‌ی شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده هم کمک می‌کند.
- رویدادهای تاریخی اگرچه در گذشته در زمان معینی رخ داده‌اند اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد.

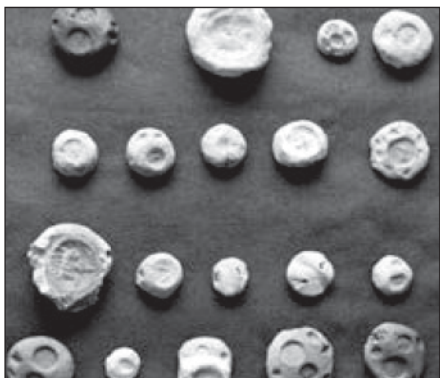

- مطالعه‌ی تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند در نتیجه علم تاریخ می‌تواند به ما در جهت شناخت درست اوضاع کنونی جامعه‌ی خویش و جوامع دیگر و نیز ترسیم مسیر آینده کمک کند.

۱۱۳- تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

- مردمانی که برای نسل‌های متوالی سرگذشتی مشترک داشته و سالیان طولانی در موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته‌ی خود، نوعی علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند.

- ① آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته‌ی مشترکشان باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آن‌ها می‌شود.
 - ② شناخت گذشته و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر باعث می‌شود درک درستی از هویت و جایگاه امروز خود داشته باشیم.
 - ③ آگاهی ایرانیان از گذشته‌ی خود به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت آنان در طول تاریخ داشته است.
 - ④ نشان‌دادن ارزش و اهمیت میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه‌ی ملی خویش و کمک به تلاش برای حفظ و نگهداری آن
- تأثیر تاریخ بر میهن‌دوستی و تقویت هویت ملی

تعدادی از آثار باستانی ایران که با پیگیری حقوقی دولت در سال ۱۳۹۴ به کشور بازگشت

- نیاکان ما با آگاهی و دلبستگی به فرهنگ و زبان خویش توانستند در برابر حوادث عظیمی چون حمله‌ی اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- منظور از «تاریخ» در عبارت «تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان» کدام است؟
- ۱) مجموعه‌ی حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.
 - ۲) علمی است که به مطالعه‌ی جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد.
 - ۳) علم و روش‌های علمی است که به وسیله‌ی آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.
 - ۴) تعیین روز و ماه و سال، یعنی همان تقویم سالانه
- ۲- کدام یک، از معانی واژه‌ی «تاریخ» نیست؟
- ۱) تعیین روز و ماه و سال، یعنی همان تقویم سالانه
 - ۲) مجموعه‌ی تحولاتی که در نتیجه‌ی کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.
 - ۳) مجموعه‌ی حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.
 - ۴) علمی است که به مطالعه‌ی جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد.
- ۳- کدام گزینه هر سه ویژگی رویدادهای تاریخی را به درستی بیان می‌کند؟
- ۱) دور از دسترس‌اند - تکرارناپذیر هستند - با یکدیگر رابطه‌ی علت و معلولی دارند
 - ۲) قابل مشاهده نیستند - تکرارناپذیر هستند - با یکدیگر رابطه‌ی علت و معلولی ندارند
 - ۳) می‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد - قابل تجربه نیستند - مجزا و مستقل نیستند
 - ۴) قابل مشاهده‌اند - قابل تجربه‌اند - مجزا و مستقل‌اند
- ۴- در توصیف نقش محوری انسان در تاریخ، «نهادهای، جوامع و کشورها» و «رویدادها و تحولات تاریخی» به ترتیب نتیجه‌ی کدام مورد تلقی می‌شود؟
- ۱) کنش متقابل انسان‌ها با یکدیگر - پیدایش تمدن
 - ۲) کنش متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت - کنش‌های فردی و جمعی انسان‌ها
 - ۳) کنش‌های فردی و جمعی انسان‌ها - کنش متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت
 - ۴) پیدایش تمدن - کنش متقابل انسان‌ها با یکدیگر
- ۵- کدام یک، تعریف دقیق‌تری از «علم تاریخ» است؟
- ۱) مجموعه‌ی حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذرانده است.
 - ۲) علمی است که اساس آن اطلاع از وقایع گذشته و ثبت اعمال پیشینیان است.
 - ۳) مجموعه‌ی تحولاتی که در نتیجه‌ی کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.
 - ۴) علمی است که به مطالعه‌ی جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد.
- ۶- عبارت «شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود»، کدام مورد را در ارتباط با علم تاریخ توضیح می‌دهد؟
- ۱) هدف علم تاریخ
 - ۲) اصول تاریخ‌نگاری
 - ۳) شیوه‌ی پژوهش در تاریخ
 - ۴) کارکرد علم تاریخ
- ۷- از چه زمانی توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد؟
- ۱) از دوران حکومت فراعنه بر مصر حدود ۴ هزار سال پیش
 - ۲) از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان
 - ۳) پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش
 - ۴) از زمان شکل‌گیری اولین جوامع بشری
- ۸- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، کدام است و چه مطالبی در آن آمده است؟
- ۱) تکه‌ای از سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری - نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان
 - ۲) سالنامه‌های دولتی ایران باستان - اخبار و رویدادهای مهم
 - ۳) تاریخ هرودت - شرح جنگ‌های یونان و ایران
 - ۴) گات‌ها - سروده‌های دینی زرتشت

- ۹- کدام مورد را می‌توان نمونه‌ای از دل‌بستگی ایرانیان به نگارش وقایع و ضبط سلسله حوادث تاریخی دانست؟
- (۱) آغاز تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از ایران باستان
(۲) نگارش تاریخ جنگ‌های ایران و یونان توسط تاریخ‌نگاران ایرانی
(۳) سروده‌شدن شاهنامه‌ی فردوسی که روایت حماسی تاریخ ایران است. (۴) تدوین و نگارش «خدای‌نامه» (خدای‌نامک) در زمان ساسانیان
- ۱۰- تاریخ‌نویسی در مفهوم کامل آن از چه زمانی آغاز گشت؟
- (۱) پس از اختراع خط، در حدود ۵ هزار سال پیش
(۲) از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان
(۳) پس از رنسانس و پدیدآمدن شیوه‌ی نوین تاریخ‌نگاری
(۴) از دوران حکومت فراعنه بر مصر حدود ۴ هزار سال پیش
- ۱۱- کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جامانده از عصر باستان کدام است؟
- (۱) کتاب تاریخ هرودت
(۲) سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری
(۳) سالنامه‌های دولتی ایران باستان
(۴) سنگ‌نوشته‌ی بیستون از داریوش یکم
- ۱۲- کدام گروه از فرهیختگان، راهی را که هرودت آغازکننده‌ی آن بود، ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند؟
- (۱) تاریخ‌نگاران هخامنشی و ساسانی
(۲) مورخان مسلمان
(۳) مورخان اروپایی عصر رنسانس
(۴) نویسندگان یونانی و رومی
- ۱۳- به عقیده‌ی برخی پژوهشگران کدام عامل تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟
- (۱) توجه و علاقه‌ی یونانیان به ثبت و ضبط سرگذشت پیشینیان
(۲) پیدایش تاریخ‌نگاران بزرگی مانند هرودت
(۳) رواج و رونق ادبیات و فلسفه
(۴) تأثیرپذیری از تاریخ‌نگاری اقوام همسایه مانند مصریان و ایرانیان
- ۱۴- تا قبل از قرن ۱۹ میلادی، عمده‌ی تمرکز مورخان بر کدام‌یک از جنبه‌های تاریخ‌نگاری بود؟
- (۱) ثبت و نگارش وقایع سیاسی و اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی
(۲) بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی
(۳) بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح‌حال فرمانروایان
(۴) همراهی شاهان در مسافرت‌ها و جنگ‌ها و دستیابی به اسناد دولتی
- ۱۵- در گذشته، چه کسانی به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند؟
- (۱) وقایع‌نگارانی که منشی شاهان می‌شدند.
(۲) برخی از مورخان درباری
(۳) وزرا و دیوانیان بانفوذ
(۴) اعضای خاندان شاهی
- ۱۶- اساس شیوه‌ی نوین تاریخ‌نگاری که پس از رنسانس پدید آمد بر کدام موارد بود؟
- (۱) توصیف و شرح امور سیاسی و نظامی - توجه‌نکردن به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی - رواج تاریخ‌نویسی درباری
(۲) مطالعه‌ی تمام جنبه‌های زندگی مردمان - بررسی و تحلیل زمینه‌ها و علل رویدادهای گذشته - استفاده از یافته‌های علوم دیگر
(۳) سنجش دقیق منابع - استناد به اسناد و مدارک معتبر - دوری از داستان‌پردازی
(۴) استفاده از روش علمی در پژوهش - استناد به منابع دست اول - بررسی و تحلیل زمینه‌ها و علل رویدادهای گذشته
- ۱۷- دو ویژگی عمده‌ی تاریخ‌نگاری نوین و از تفاوت‌های آن با تاریخ‌نویسی و وقایع‌نگاری‌های قبلی، کدام است؟
- (۱) ثبت و نقل دقیق رویدادهای گذشته
(۲) توجه به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع تاریخی
(۳) طرح پرسش از اهداف و زمینه‌های هر پژوهش
(۴) بررسی تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته
- ۱۸- کدام‌یک، از معیارهای موردنظر برای انتخاب موضوع پژوهش تاریخی است؟
- (۱) منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موجود باشد.
(۲) شامل همه‌ی ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... جوامع گذشته باشد.
(۳) تحلیلی باشد و صرفاً نقل و توصیف رویدادهای گذشته نباشد.
(۴) در گذشته بررسی شده و مورد توجه دیگران قرار گرفته باشد.
- ۱۹- در انجام یک پژوهش تاریخی، «تدوین پرسش‌های تحقیق» چه سودمندی‌هایی دارد؟
- (۱) یافتن پاسخ این پرسش‌ها، اطلاعاتی درباره‌ی زندگی مردم در روزگاران گذشته در اختیار مورخ قرار می‌دهد.
(۲) هدف پژوهش را مشخص می‌کند، مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.
(۳) با طرح این پرسش‌ها می‌توان میزان اعتبار، دقت و صحت اسناد و منابع تحقیق را ارزیابی کرد.
(۴) مانند کار یک کارآگاه پلیس، این پرسش‌ها در بازسازی وقایع گذشته به مورخ کمک می‌کنند.

- ۲۰- در انجام یک پژوهش تاریخی، اقدام بعدی پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق کدام است؟
- ۱) اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌نماید.
 - ۲) میزان اعتبار، دقت و صحت اسناد را ارزیابی می‌کند.
 - ۳) به دنبال شواهد و مدارکی می‌گردد که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.
 - ۴) به تدوین پرسش‌های تحقیق می‌پردازد.

۲۱- پاسخ به این پرسش که «آیا نویسندگان منابع، خود شاهد وقایع بوده‌اند یا از زبان دیگران حوادث را نقل کرده‌اند؟» چه کمکی به یک محقق تاریخ می‌کند؟

- ۱) او را در تدوین پرسش‌های اساسی تحقیق یاری می‌کند.
- ۲) موجب تشخیص منابع تاریخی اصلی (دست اول) از منابع فرعی (دست دوم) می‌شود.
- ۳) در مرحله «شناخت منابع» برای ارزیابی منابع و اسناد مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- ۴) در بازسازی و تفسیر گذشته به مورخان و محققان تاریخ یاری می‌رساند.

۲۲- هر کدام از توصیفات زیر، به ترتیب مربوط به کدام مرحله از پژوهش تاریخی است؟

«مورخان برای انجام این کار، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند - تحقیق در اصالت سند و جعلی نبودن آن - محقق باید حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد.»

- ۱) تحلیل و تفسیر اطلاعات - شناسایی منابع - انتخاب موضوع
- ۲) گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات - انتخاب موضوع
- ۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات - شناسایی منابع - گزارش یافته‌های پژوهش
- ۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات - گزارش یافته‌های پژوهش

۲۳- کدام یک از مراحل پژوهش تاریخی، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان پلیس دارد؟

- ۱) شناسایی منابع
- ۲) گردآوری و تنظیم اطلاعات
- ۳) تدوین پرسش‌های تحقیق
- ۴) تحلیل و تفسیر اطلاعات

۲۴- با توجه به این که مرحله اول هر پژوهش تاریخی «انتخاب موضوع» و مرحله‌ی ششم و پایانی آن «گزارش یافته‌های پژوهش» است، کدام گزینه، ترتیب مراحل دوم تا پنجم پژوهش‌های تاریخی را به درستی نشان می‌دهد؟

- ۱) شناسایی منابع - گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات - تدوین پرسش‌های تحقیق
- ۲) تدوین پرسش‌های تحقیق - شناسایی منابع - گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات
- ۳) شناسایی منابع - گردآوری و تنظیم اطلاعات - تدوین پرسش‌های تحقیق - تحلیل و تفسیر اطلاعات
- ۴) تدوین پرسش‌های تحقیق - گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات - شناسایی منابع

۲۵- منابع پژوهش تاریخی از کدام نظر به منابع دست اول یا اصلی و منابع دست دوم یا فرعی، تقسیم می‌شوند؟

- ۱) دوری و نزدیکی به واقعه
- ۲) توصیفی یا تحلیلی بودن
- ۳) درجه‌ی اهمیت و اعتبار
- ۴) اهمیت و اعتبار نویسندگان

۲۶- کدام گروه از منابع زیر، در پژوهش‌های تاریخی منبع دست اول محسوب نمی‌شوند؟

- ۱) هر وسیله‌ای که از گذشته به جای مانده است.
- ۲) منابعی که نویسندگان آن، شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.
- ۳) تمامی آثار باستانی و تاریخی که از یک دوره بر جای مانده‌اند.
- ۴) آثاری که با استفاده از منابع دست اول پدید آمده‌اند.

۲۷- آیات مختلف قرآن که انسان را به مطالعه‌ی سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده است، ناظر به کدام یک از فواید مطالعه‌ی تاریخ است؟

- ۱) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
- ۲) شناخت شرایط پیشرفت فرهنگ‌ها و جوامع بشری
- ۳) منبع شناخت و تفکر
- ۴) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۲۸- به کدام علت دامنه‌ی شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند؟

- ۱) زیرا آثار، نتایج و پیامدهای رویدادهای تاریخی، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.
- ۲) به این دلیل که فایده‌ی اساسی علم تاریخ، عبرت‌آموزی از گذشته برای ترسیم مسیر آینده است.
- ۳) چون رویدادهای تاریخی مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه‌ی علت و معلولی ندارند.
- ۴) چون به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم.

۲۹- علم تاریخ چگونه می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه‌ی خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند؟

- ۱) تاریخ بشر و تحولات آن، حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد.
- ۲) مطالعه‌ی تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.
- ۳) با خواندن تاریخ به دانش، مهارت و نگرشی دست خواهیم یافت که برای زندگی امروزمان مفید و مؤثر است.
- ۴) با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت.

۳۰- آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته‌ی مشترکشان، کدام نتیجه را در پی دارد؟

- ۱) باعث شناخت عوامل پیشرفت جوامع بشری می‌شود.
- ۲) قوه‌ی درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.
- ۳) باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.
- ۴) نسل‌های متمادی یک سرزمین را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۳۱- کدام عوامل، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت ایرانیان در طول تاریخ داشته‌اند؟

- ۱) همبستگی اقوام ایرانی و بسته‌شدن راه حضور و نفوذ بیگانگان در ایران
- ۲) آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشته‌ی خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی
- ۳) دوام نیاکان ما در برابر حوادث عظیمی همچون حمله‌ی اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن
- ۴) احساس علاقه و دلبستگی خاص ایرانیان به سرزمین و گذشته خود

۳۲- کدام مورد، از تأثیرات تاریخ بر میهن‌دوستی و تقویت هویت ملی نیست؟

- ۱) ارزش‌یافتن میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه‌ی ملی
- ۲) خودآگاهی و یگانگی بیشتر مردم یک سرزمین
- ۳) ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه‌ی خویش و نیز ترسیم افق آینده
- ۴) پیداکردن درک درست از هویت و کیستی خود

۳۳- کدام یک از تصاویر زیر، منبع دست اول دوره‌ی هخامنشیان محسوب می‌شوند؟

۴

۳

۲

۱

۳۴- تصویر مقابل تکه‌ای از یک ستون سنگی است که در موزه‌ی شهر پالمو ایتالیا نگاهداری می‌شود. این سنگ‌نوشته به کدام حکومت باستانی تعلق دارد؟

- ۱) امپراتوری روم
- ۲) حکومت بابل
- ۳) شاهنشاهی هخامنشی
- ۴) پادشاهی کهن مصر

